

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Quartum de actu piugali dicito fragili e[t]c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

tet. tēps est flendi. Tercia causa ē ex officio psonē supra. sic clericis interdī cū venatio. et alij ludī. qz in forte dñi electi alijs exercitijs debēt occupari. Puto aut q qnqz cōcurrētib⁹ ad choream. nō sit reprehensibilis. Primū q sit debito tempore. scz gaudij. sicut in nuptijs. vel tēpore victorie. vel liberationis hominis. vel patrie. vel aduentus amici de terra longinq. Scdm ē q sit cū honestis psonis. de qbus nō oritur psumptio mali. nō cum leccatoribus vñ meretricibus. Tertiū q fiat a psonis secularib⁹. qz monialib⁹ monachis et clericis. ppter hoc q in alijs debent occupari oēm choreā puto illicitā ēē. Quarto q honesto mō fiat. nō gestulationib⁹ nimis inhonestis vñ inordinatis. Quintū ē q cantus excilians in talib⁹ et musica nō sint de illicitis. s. de morib⁹ vel de deo. De melodis aut nō est curādū. vt puto. qz in talib⁹ necesse est fieri melodis leuē q aliquatiter exprimat modū chorizandi.

¶ Quo ad terciū principale qñ chorizare sit pccm. Querit virū peccent moraliter choreatrices ducendo choreas huiusmodi illicitas. siue in festis siue in pfectis dieb⁹. Rñ. Guil. sup. Ray. Credo q sic. si hoc faciāt causa incitādī vñ se vñ alios ad libidinē. aut si choreas ducunt de pñetudine. licet b nō faciūt corrupta intētiōne vt dictus est peccant moraliter. siue in diebus festiuis hoc faciāt. siue pfectis. cū inspicientes adeo pñocēt ad libidinē q dicat Hiero. in quadā ome. q non credit viro si dicat se illesum euasisse a spectaculis talib⁹. cū Dauid ex eo qvñ dñt Bersabee. lauātē se ad libidinē pñocatus sit. Si aut aliq vñ aliq mulier raro et siue aliq corrupta intētiōe immisceat se hmoi choreis. nō audeo dicē q sit mortale pccm. s. nec audeo eū vel eā excusare et affectuare a pccō

mortalī. cū se ingerat piculo pñocādī alios ad libidinē. et ipso facto videat approbare choreas. et exēplo suo auctoritatē alijs similia faciēdi prestare. hec ille.

Capitulum. liij.

¶ Hinc de actu pñugali qñ sit in mñimonio videnda sunt tria. Na fm Alex. de bal. et Tho. in mñimonio triplex est in genere pñubitus. Prim⁹ licit⁹. Scds fragilis. Tertius impetuosis. Licitus sit tripliciter. Primo cā suscipiēde pñis ad diuinū cultū educāde. et sic ē in officiū multiplicāde nāe. Dñ. j. Timoth. v. Volo iuniores nubere. filios pcurare. Est igit cōcubit⁹ in mñimonio meritorius et virtutis actus. q dicit castitas cōugalīs. qñ sit solū cā pñis pereādē. et religiose educāde ad ampliandū cultū diuinū. et sic tūc assunt alle debite circūstantie. ē actus virtutis q dñ religio. Scdo est meritorius et virtuosus actus mñimonialis. qñ alias est bñ circūstantionar⁹. et sit solū cā reddēdi debitū alteri pñugū. qz tūc est act⁹ iusticie q vñ cuiqz reddit qd suū ē. Dñ. j. Cor. vij. Proxi vir debitu reddat. Tertio est meritorius qñ alias nihil illicitū intētiōne. et sit solū ab vno pñugū pñt vita re fornicationē i altero quā alias i eo facili⁹ canere nō posset. Et sic ē in remediū cōcupie. j. Cor. vij. Vnusqzqz hēat suā vxorē zc. vt si vir videat vxorē de alio tērari. et adhibita diligētia sufficiēti i cōsibēdo adhuc. timet de malo fornicatōis ei⁹. et ad eā nō pētem accedit nō ppter plenū s. tñ vt ponat remediū fornicatōis ei⁹. Aut ecōuerso si mulier videt vñ in adulteriū inclinari. et ab eo petit debitū zc. tales merent. Sic etiā meret mulier moderatū ornatū portādo. solū iō ne marit⁹ pñt vxoris pñemptū adulteret. vñ. j. Cor. vij. Mulier q nupta est cogit

Preceptum VI Cap. IIII

eat q̄ mūdi sunt quō vīro placeat. Ex-
tra illos tres casus ē p̄ctm act⁹ p̄inga-
lis interdū petēti solū. interdū reddē-
tē p̄scētī. interdū veniale. interdū
mortale. **De** p̄t. de palu. p̄oit in
iij. sit licit⁹ act⁹ q̄to q̄n q̄s petīt debi-
tū p̄pter vitāda fornicationē in semet-
ip̄o. **S**z q̄rit p̄t scdm modū. **Q**trum
vterq̄ p̄ugū teneat sub p̄cepto alteri
reddere debitū. **R**ñ. **S**m **Tho.** **S**co. et
m̄gm i. iij. dī. xxxij. q̄ q̄libet p̄ugū
tenet ex p̄cepto alteri petēti reddere
cōiugale debitū. exceptis casib⁹ rōna-
lib⁹ postea exp̄mēdis. **P**tz p̄ba ma-
gistri dicentis. vbi p̄us. **C**ū in oib⁹ vir
presit vxozi vt caput corp̄. **E**st em̄ ca-
put mulieris. **I**n soluēdo tñ debitū
carnis pares sunt. **I**o apls vtriq̄ p̄c-
pit in hac cā sibi inuicē subijci. dicens
j. **C**or. vj. **V**ir vxozi debitū reddat.
sicut vxozi vīro. q̄ mulier nō h̄z p̄tēz
corp̄is sui. s̄ vīr. sicut vīr nō h̄z p̄tēz
corp̄is sui s̄ mulier. **E**x q̄b⁹ p̄z q̄ in con-
tractu m̄rimoniij vīr dat corp⁹ suū vxo-
ri ad actū m̄rimoniālē cōuerso mu-
liervi. **V**n̄ sicut ex vīuino p̄cepto r
de rigore iusticie tenet hō nō auferre
alienū iusto dño. **I**ta tenet ex p̄cepto
r iusticia alienū reddere petēti. q̄ cū
vīrus p̄ugū petīt corp⁹ alteri⁹ ad actū
m̄rimoniālē h̄ fm̄ debitū vsū. tunc
tenet reddere nisi habeat legitimā ex-
cusationē. alio facit p̄tra dei p̄ceptum.
nō restituēdo alienū. **E**t si alter p̄t h̄
incidit in fornicationē. etiā nō reddēt
aliquo mō impurandū ē. **E**t intelligē-
dum ē illud siue explicitē debitū pe-
tatur. vt p̄ba. siue implicitē. vt p̄ aliq̄
signa. **S**ūt aut̄ hi casus i q̄bus etiā
petēti nō tenet reddere. **P**rimus. q̄n
petēs amisit ius petēdi. vt q̄n fornicā-
tus ē. r hoc alter. publice constitit. **I**ps̄
em̄ nocēs p̄didit ius petēdi. r t̄bo
innocēs p̄t eū repellere. nec tenetur
reddere nisi postq̄ ip̄m nocentes sibi

recōciliant carnaliter sibi cōmīscēdo
Rñ dicit ē. q̄ ex quo non seruauit iū-
cens siue fornicā s̄ fidē. alter nō tenet
ei seruare fidē. nisi vt nō cōmīscēat al-
teri. **V**n̄ dicit **Tho.** i. iij. dī. xxxv.
ar. j. **V**ir p̄p̄lo arbitrio p̄t dīmittere
vxoze quo ad thozū debitū videlz ne-
gando. q̄cito sibi cōstat de vxozi for-
nicationē. nec tenet ei reddere debitū.
nisi p̄ ecclesiā cōpellat. **Q**trum vō ad
cobabitationē non p̄t dīmittere vxo-
rem fornicariā nisi iudicio ecclīe. hec
ille. **E**t cōuerso de vxoze respectu vīri
De isto loquitur x̄ps **Matth.** v. **Q**ui
dīmisit vxoze suam nisi p̄t fornicā-
tionē. **S**cōs casus ē. quando nōdū
acquisiuit ius petēdi debitū. vt in tpe
post matrimoniū contractū. s̄ non dū
consummatū. quia interim p̄t intra-
re religionez. **I**mmo fm̄ **Guilb.** pec-
cat mortalit̄ qui a b̄ndictionē nupti-
alē vxoze cognoscit in locis vbi cōsue-
tum ē b̄ndictionē adhiberi. **T**ert⁹ ca-
sus ē fm̄ **Tho.** quādo marit⁹ reddidit
impotēs ex causa ex m̄rimonio secū-
ta. puta si prius debitū reddidit. r ex
hoc factus ē impotēs ad iaz reddēdū.
tūc mulier nō h̄z ius petēdi. r tunc in
petēdo magis se meretricez ostēderet
q̄ cōiugē. **Q**uartus ē q̄n quis maiorē
vinculo astrictus ē ad nō reddēdū. eo
q̄ vergit in notabile nocumētū sanita-
tis sue. tenet homo plus ad p̄seruatio-
nē sui q̄ ad redditionē debitū. vt quia
p̄sona infirma ē. aut p̄babiliter timeret
ex reddidōe ei⁹ infirmitas. **D**icit autēz
Tho. **S**i mulier infirmat certum ē q̄
ex carnali coitu ei periculū imminet.
Quintus ē q̄n uerisimiliter p̄babiliter
timet de piculo extinctionis fetus aut
abortu. tūc neuter tenetur reddere al-
teri. quia maiorē vinculo tenet ad ca-
uendū occisionē fet⁹ in vtero pregnan-
tis. aut vt nō nascat abortus. q̄ tene-
tur reddere debitū. **S**extus non te-

nec reddere debitu i sacro loco. qñ nō
sacer locusz apt^r haberi pōt. qz al^s ir
reuerētia fieret loco sacro q pollueret
z recōciliatōe indigeret. vt tenet Jo.
an. Posti. Archi. de psecra. dis. j. eccle
sijs. ex. c. j. qñ altus loc^o qz sacer ha
beri nō possz. tūc ibi teneret quis fm
Alb. reddē debitu. Nec etiā reddere
licz debitu. nec qz tenet i loco etiā nō
sacro q est i publico. vt deducit Aug.
de ciui. dei ptra Diogenē. Septim^o
casus. qñ cōiuges pari cōsensu uonef
cōtinentiā in domo. tūc neuter tenet
alteri debitu reddere. imo neuter pōt
votū renocare. vt p3 p Aug. ad Gdici
am. Et ponit mgf in. liij. dis. xxxij. Rō
est. qz uterqz resignauit iuri suo. Octa
uus ē. fm De. de palu. q dicit in. liij.
Generaliter verū ē. qvbi pūgt alicui
nō pōt puideri alter de securitate vi
te sue nisi aliū pūgem dimitteudo. nō
tenet ei debitu reddere. nec cohabitā
re cū pīculo corpis sui. Bonus ē. vbi
vna pars copule ē infidelis vl incidit
in heresim. De qbus tñ ista ē pīnatio.
qñ duo tpe legis euāgelice cōtraxe
runt mīmoniu extra legē xpianorū.
si alter eorū solū puerit. tūc non tenet
cōuersus reddere debitu infideli. nec
eidē cohabitare. q statim dñt separari
si admonitus noluit conuerti. Si vō
inter xpianos vñ cōiugū heresim in
cidit. alter pōt eum dimittere quoad
cohabitationē tpalem quousqz corri
gat. Svt dicit Tho. Rō ppter vnum
actū infidelitatis pōt dimittere. q ppter
cōsuetudinē que pīnaciā offidit. qz ex
tali infidelitas pīcīf. Ex supradic^t p3
qñ vñ cōiugū tenet debitu reddere
alteri cōiugū qñ oīno vult debitu
exigē. etiā lepro. i. l3 ei cohabitare nō
teneat. Item menstruata qñ vir scit et
oīno instat. Itē tpe quātūcūqz sacro
qñ maritus non vult desistere. In tali
bus aut exactus d3 per moderataver

ba ab incōtinētia retrahere anīmū al
terius si pōt sine pīculo fornicatōis al
terius. Dia ista diffuse tangit Thom.
in. liij. Dñ si in talibus reddens debi
tum nō faciat illud causa cōcupiscen
tie. q solū ppter reddere debitu. sic ob
ligat. meret. z grauiter peccaret si nō
redderet. Patet igit pū qñ videlicz
actus pīnalis sit licitusz meritor^o.
Dicitū est scdo q alius ē actus fragi
lis mīmonialis. Et fit multiplex. et sp
est peccatū veniale ad minus. Primo
qñ sit cōcubitus solū causa delectatio
nis experīde in cōiuge. ita tñ q non
vellet p tali delectatiōe experīda ac
cedere ad assensū. si tūc nihil aliud in
ordinatū interueniat ē veniale pīcīf.
Itē qui cognoscit vxorē causa mīta
tis peccat. qz qñt p ineptū mediu san
tatē. sicut qui p baptisimū quereretur sa
nitatē. Itē cognoscenayxōrē causa vl
tandē fornicatōis in se peccat. fm Au
gustinū. Itē qui cognoscit vxorē post
partū ante purificatiōē ob hoc pre
cise nō peccat mortaliter. Itē qui i die
festo peti debitu sine contēptu tps
et euāgelice exhortatiōis nō peccat
mortaliter. Itē qui petit debitu in lo
co sacro qñ aliū locū habere non pōt
peccat venialiter fm Alb. si exigat cu
gemitu. qz scz sine vsu mīmonij esse
non pōt. In his casibus cōiter docto
res tenet qactus mīmonialis potest
sine pīcīo mortali fieri. Sed sunt alij
casus in qbus pīculū est. vel nō tam se
curū an sit veniale vel mortale exigere
z reddere debitu. Prim^o q reddat de
bitū ante bñdictionē nuptialē. vel an
teqz in facie eccle cōtrahat. Itē q ex
git a muliere menstruata q est nālter
mēstruata. Itē de mēstruata nālter
que voluntaria reddit z cōplacenter.
Itē qui peti in loco sacro cū aliū lo
cum habere pōt. Dicitū est tertio q
quidā mīmonialis actus ē impetuo

sus. et fit cōmuniter cū peccato mortali. Primo qui querit delectationem in actu mīmoniali extra limites matri monij. sicut videlicet q̄ paratus ēē idēz facere cū vxore etiā si nō ēēt cōiūx. et est mortale p̄ctm. Et dicitur ardētior amator vxoris. Secūdo impetuosus est. qui fit cā satīande libīdīnis. et hō se ad hoc p̄uocat p̄ meretriceas blandicias vel de industria vīf calidis et valde incentiuis. aut p̄ aliū modū hūmōi actus a se quasi exigit p̄pter satietatem delectationis. Tercio fit cōcubitus cōtra naturālē modū. vī cū omittit debītū vas. et hoc semp est mortale p̄ctm. q̄z proles sequi non potest. et intentio nature totaliter frustrat. Quarto est impetuosus. q̄n fit cōtra naturālē modū etiā ad debītū vas nature. vbi tamē dī spōsīto corpīs bñ sustīneret naturālē modū. Est autē modus talis s̄m Alb. multiplex. Primus modus ē malus q̄n cōcubitus lateraliter fit. Secūdus petor q̄ fit sedēdo. Tercius adhuc petor qui fit stando. Quartus ē pessimus q̄ a tergo. Vbi dicit Tho. Vbi omittit debītū modus cōcubendī solū quo ad sītū nō est semp peccatus mortale vī quidā dīcūt. et est q̄nq̄ sine peccato. sicut q̄n dīspōsītio corpīs alīum modū nō patit. hec ille. S; alij dīcūt s̄m Albertū. q̄ ē p̄tra intentionē nature. et impedit p̄ceptio. et est signū cōcupiscētīe mortalis nīsi dīspōsītio corpīs alīū sītū exigeret q̄ naturalis sītus est. vī fieri posset p̄pter egritudīnem vel pīnguedīnem vī periculū suffocādi ferū. aut p̄pter altā causam rationabilē. Quinto fit cōcubitus impetuosus cū sit tpe p̄hibito. et potissime peccat ille q̄ petīt. Sexto cūz fit in loco indebito. vī in sacro vel in publico in scandalū aliorū. Septimo q̄ accedit ad impregnātā vicināz partīs vbi timor est de abortu. Octauo cū q̄s ac

cedit ad mēstruatā saltē nālīter mēstruū habentē. Vbi videt s̄m Sco. q̄ petēs scīēter peccat mortālī. q̄z vī dīc nō est verisimile q̄ lex noua mīn⁹ intēdat castitatē q̄z vetus. s̄z Leuit. xx. dī. Qui cōierit cū muliere in fluxu mēstruo et reuelauerit turpitudīnē eius. ipsaq̄ aperuit fontē sanguinis sui. interficientur ambo de mēdīo pplī sui. Hoc autē s̄m Sco. nō infligit nīsi pro mortālī. Gorra tenet sicut Scor⁹. sanctus Tho. ad idē declinare videtur in. iij. Vñ glosando illā autoritatē dīc. q̄ intelligit q̄n vterq̄ volūtariē cōsentit. Nono videt impetuosus in eo q̄ petīt debītū postvotū continentīe a se emissum parī cōsensu aut ante matri moniū emissum. cū quo nō est dispensatū. In p̄fatis casibus oībus act⁹ matrimonialis est p̄ctm mortale vel multū p̄pinquus mortālī. Notādū tñ pro intellectu noni modi. q̄ ille qui vouit castitatē et p̄trahit mīmonīū intētiōe cōsumandi p̄ carnālē copulaz peccat mortālīter. secus si solū aio cōiugalīs societatis. Itē q̄n quis q̄vōit continentīā p̄petuāz nō peccet mortālīter post p̄mū actū mīmonīalē. petētī p̄iugi simplicitē vel explicite debītū reddendo. s̄m multos tñ peccat mortālīter debītū a p̄iuge petēdo. nīsi secum fuerit dispensatū. Itē sicut neuter p̄iugū potest p̄tinentīā vouere sine p̄sensu alterius. sic etiā probabilius est q̄ neuter possit vouere nolle petere debītū sine alterius consensu. Omīa illa sunt de mente sancti Tho. in. iij. Itē qui vouit cōtinentīā perpetuā etiā peccat mortālīter. Primo actu matri monia li p̄ quē consumat matri moniū. quia votū seruare poterat post p̄tractū religionē iurādo qd non fecit.

Capitulum. v.

Quoniam ventris ingluuies sit cati
sa mechiez luxuriei patuit in